

soudí, aniž nás zná. Prý jsme zahrnuli napravo, vystřízlivěli z komunismu atd. Co slovo, to omyl. Radíme p. Dykovi, aby nás napřed poznal — a potom o nás psal.

(Host 2, str. 94–96, prosinec 1922)

Manifesty byly, jsou a budou jen Jany Křtiteli každého nového uměleckého evangelia. Předcházejí dílo a mají jako takové za úkol urovnávat pro ně cestu, tj. vyzvednout jeho novum, podtrhnout směr a vymezit vztah ke skutečnostíem. Umělecké dílo (myslím tu dílo generace určitým způsobem organizované) snad usvědčí manifest, že se mýlil v teorii tvoření, v určení významu a výsledků, ale aťsi — vždyť nepsali jej kouzelníci, ale věřící lidé. V jednom však nemá manifest zklamat, má-li vůbec mít jaký praktický význam. A to v zásadním, které jsem už podtrhl a jež přeloženo do slov dneška zní: propagace a provokace.

Toto zase vyžaduje přímosti a jasnosti až do sebezapření a pisatelům bude tu více než jinde oklestiti se ode všech soukromých citeček, které vždy společnou věc zatemňují. Neplatí manifest umělcům, ale čtenářům, nesoudí se podle toho, co znamená, ale podle toho, co vyvolá.

Před půl rokem formuloval jsem na tomto místě umělecký a sociální názor komunistických umělců sdružených v Devět-síle. Myslím, že podařilo se tehdy část veřejnosti přesvědčit, že nové umění má právo být nekompromisně socialistickým a že skutečně o to usiluje. To byla propagace. Ankety, debaty, novinářské výpady donutily leckteré neuchopitelné přiznat barvu. To byla provokace. Snad se nezmýlím, když celý poslední manifest Literární skupiny, o němž chci pojednat,

budu pokládat také za jedno z posledních vybarvení, nebo lépe řečeno „nalézání barvy“.

Přišel na světlo boží jako druhý, obsahuje více výhrady než klady, více rozmělnění než stmelení, více tmy než světla. To stává se dnes při opětném a zesíleném náporu reakce dvojnásob nebezpečným.

Co obsahuje tento manifest?

„Jsme socialisté,“ — ale „nevěříme, že na vývoj lidské společnosti působí jen jediný mechanický činitel — totiž hospodářská výroba“. — „Náš socialismus je pevným vědomím nutnosti hospodářské revoluce,“ — ale Marxův „mechanismus (předurčená nutnost průběhu vývoje světového k sociální revoluci hospodářské) a fatalismus je nám trudným zbytkem minulá“. — „Chceme odstranit soukromokapitalistický řád, osvobodit proletáře — ale osvobodit člověka vůbec i duchovně z nenávisť (třídní?), zloby, ztuchlosti srdce.“ „Svou poezii budujeme na názorovém světě proletáře — ale proletáře nového, čistého, neboť každou realitu dovršujeme věrou, utopii.“ Končí pak: „Srdce! Srdce uprostřed! Tíhnutí ke středu! Syntéza. A zase: srdce! Hledejme je! Tvořme je! Dávejme je světu!“

Věty ty napohled vypadají pěkně, ale přihlédneme-li blíže, poznáme, že jejich krása není jen povrchová, ale i zhoubná. V manifestě mluví se mnoho o dynamickém nazírání. Mnoho ho tam však není, aspoň ne tolik, kolik by ho bylo potřebí k dynamice tvorby. Neboť dynamika tvorby spočívá v tom, že zeď staví se na základy a střecha na zdi, že tedy nelze pokrývat střechu, dokud nemáme pořádných zídek. Každý polír by vypověděl z práce dělníka, který pro samé vzdychání po kobercích budoucího pokoje nechtěl by pracovat v blátě základů. Není to, pravda, tak poetické a krásné, ale musí to být, sic by všechna krása zůstala jen zbabělým pomyslem. To pak nazýváme službou. Když umělec ukázní svoji sílu a krev na čin, který je třeba jen předpokladem všech jeho tužeb.

Dokud budou třídy, bude třídní nenávisť mezi nimi. Dokud budou třídy, bude v nich zatuchlost srdce. Třídy musíš nejdříve porazit, a potom zmizí ostatní. Dejme tomu, že by třídní

nenávisť mohla být odstraněna za trvání tříd! Nic by víc neuškodilo proletáři než toto. Stal by se dobyt看em s věčným jhem, neboť právě nenávisť zachovává mu zde důstojnost lidskou. Třídní nenávisť — síla, která jednou sama třídy povalí.

Proletář nový, lepší, čistší — zдалipak to vůbec bude proletář? Zda člověk ověčený imaginárními veličinami krásy, mravnosti a lásky nestane se spíše papírovým fantómem nežli živým stvořením? Pro krásné utopie zapomínalo se přítomných béd. Jen aby se posléze všechny ty utopie nestaly nezodpovědnou představivostí, romantickým, slabošským útekem do vlastních snů právě v době, kdy umělec jako muž a voják je povinen stůj co stůj stát na konkrétní půdě skutečna. Umění proletářské budiž jako proletářský život: bojovné, nehumanistické, dogmatické. Jen jeho víra a vnitřní pravdivost bude mu okrasou. Až jednou — tvrdili jsme tak už dříve — budou vybojovány podmínky novému sociálnímu životnímu stylu, rozroste se přes ohrady tříd i proletářské umění do slohové šíře umění sociálního. Potom bude lze mluvit o těchto věcech, protože bude možno je plnit.

A srdce? Myslím, že vyplývá ze samé funkce umění: mluvit k srdci. Továrny básněmi nezesocializujeme, bohužel. Hospodářskou revoluci jimi také neuděláme a nebudeme se o to snažit. Ale voláme-li k srdci, hledme, aby náš hlas v něm nezankl, ale prošel jím, došel až do obou pěstí. Srdce stalo se dnes krásou příliš samoučelnou, na niž celkem svět nic nedá.

Komunismus je obraz nového, lepšího životního stylu a marxismus je plánem jeho vybojování. Utopistický socialismus je mlhovina. Dá se roztáhnout a stáhnout dle potřeby. Dle manifestu obsahuje snad všechny socialismy mimo komunismus, protože ten jediný od teorie probíjí se k životní praxi. Ba tento socialismus se natolik rozšířil, že (jak jsme se dočetli ve Venkově) bylo dovoleno J. Knapovi vpašovat do něho i jakýsi agrární humanismus.*

* Dopis Knapův otištěný ve Venkově byl zaslán Literární skupině ještě před vydáním manifestu s poznámkou, aby ona sama rozsoudila, může-li Knap při tomto krédu být podepsán na manifestu.

Když nějakou pronikavou myšlenku nafoukneme tak, aby každý se jí mohl trochu přikrýt, když jí ulomíme všechny hroty, když zbavíme se veškerého jejího rizika a proneseme tento výsledek krásným hlasem, vzbudíme nadšení v národě československém. On totiž nad jiné má rád zmoudření a umírněnost. U nás se to namnoze projevovalo v útěku od činu k jakémusi srdci, duši nebo morálce.

Proto vřele uvítal literární manifest v Národních listech dr. Miroslav Rutte, řka, že „skoro týmiž slovy to říkal před třemi lety ve Strachu z duše“. (Knihu tenkrát podrobil za mladé kritice A. M. Píša a tuším k plné spokojenosti F. Götze.) Proto přišlo to vhod V. Dykovi v Lumíru, který dokonce tvrdí, že ten proletář zůstává v manifestě jen proto, aby kryl ústup, a že to s ním nemyslí vážně. A tak dostává se Literární skupině patronace nadmíru proletářské a socialistické.

Řekl jsem, že manifest soudí se dle toho, co vyvolá. Manifest Literární skupiny vyvolal mylný dojem, že mladí se ponapravují. Upozorňoval jsem na to i na valné hromadě Literární skupiny, již jsem se naposled jako člen zúčastnil. Tvrdil jsem, že dnes ze všech jejích projevů uvážnou právě ta „ale“, neboť to, co stojí za nimi, říkává každý měšťák. Předstíraje touhu po nejlepším, zbavuje se povinnosti dělati dobré.

(Var II, str. 15–18, 1. 12. 1922)

Nemáme mnoho místa k polemikám, nemůžeme však nechat bez odpovědi několik nájezdů našich přátel Jiřího Wolker a A. M. Píši na programové prohlášení Literární skupiny, neboť u nich bychom neradi předpokládali zlou vůli.

Ve věci základní — v názoru sociálním — se asi neshodneme. I revoluční marxismus i revoluční polyfonický socialismus jsou v poslední příčině otázkou víry a mají tudíž kořeny iracionální. Zaráží nás však, že oba kritikové nenašli tolik „čestné odvahy“, aby analyzovali kladný sociální názor manifestu, nenašli jediného slova, aby ocenili, třeba i záporně, naši vizi sociálního dění, z níž vyrůstá vše ostatní. Pak by pochopili, že spojujeme revoluci a humanismus ve dvojím smyslu:

1. chceme, aby proti třídní nenávisti, jež je nutným prostředkem boje, ale jež je sama jen zápořem, který nedostačuje za program vývoje, postaven byl klad ve velké sociální lásce k trpícímu člověku a k sociální utopii; jenom z velké lásky rodí se velké věci;

2. chceme humánní revoluci jako první předpoklad obrody světa; revoluci, již by dělali lidé, kteří by nechtěli jen ničit, mstit se, chaotizovat, nýbrž i tvořit ze srdce láskou prosvíceného. To zpátečnictví a opatrnickví si vykombinovali Wolker a Píša. V nás není. Jenom bychom je žádali, aby už nikdy nám nepodsunovali špinavých úmyslů, jako bychom se chtěli vlichotit do přízně měšťáků. Nemají pro toto tvrzení dokladů.